

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ЗАСТОСУВАННЯ САМЧИКІВСЬКОГО
ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ В ОЗДОРОВЧО-РОЗВИВАЛЬНІЙ
РОБОТІ З ДІТЬМИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала здобувачка 2 курсу 09-212 М групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта

Красноперець Анастасія Іванівна

Керівник к.пед.н., доцентка Голінська Т.М.

Рецензентка:

Дошкільний навчальний заклад

Центр розвитку дитини № 20 «Пірамідка»

Херсонської міської ради

Маценко Т.М.

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	Теоретичні основи застосування Самчиківського розпису в оздоровчо-розвивальній роботі в закладі дошкільної освіти	7
1.1	Історія виникнення Самчиківського розпису та його особливості	7
1.2	Вплив Самчиківського розпису на формування творчої уяви дітей дошкільного віку.....	11
1.3	Роль розпису в формуванні творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	14
РОЗДІЛ 2	Методичні засади роботи Самчиківського розпису в закладі дошкільної освіти	18
2.1	Основні принципи викладання Самчиківського розпису для дітей дошкільного віку.....	18
2.2	Розробка методики проведення занять з Самчиківського розпису для дітей дошкільного віку.....	20
2.3	Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками та педагогами для підтримки та розвитку розпису в дошкільному закладі... ..	24
РОЗДІЛ 3	Практична реалізація застосування Самчиківського розпису в оздоровчо-розвивальній роботі в закладі дошкільної освіти	28
3.1	Показники та рівні сформованості творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.....	28
3.2	Аналіз результатів дослідження впливу розпису на розвиток творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.....	32
3.3	Висновки про ефективність використання Самчиківського розпису в закладі дошкільної освіти.....	37
ВИСНОВКИ		39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		41
ДОДАКИ		47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Виховання любові до своєї країни є однією з головних складових морального виховання підростаючого покоління. Залучення дитини до витоків народної культури, ознайомлення з обрядами, традиціями, побутом важливе у вихованні духовно-моральної особистості. Не можна переривати зв'язок часів і поколінь, щоб не зникла і не розчинилася душа українського народу: той народ, який не пам'ятає свого коріння, не має своєї культури, перестає існувати як етнічна одиниця.

Народне декоративно-ужиткове мистецтво стоїть біля витоків естетичного виховання дошкільнят, яке сьогодні, на жаль, втрачає свої пріоритети. Декоративно-ужиткове мистецтво завжди займало гідне місце в роботі з дошкільнятами. Народна педагогіка транслює через предмети народних промислів ментальні якості та моральні цінності предків.

Необхідність та можливість впровадження у педагогічний процес закладів дошкільної освіти українського народного розпису обґрунтовується у Концепції розвитку дошкільної освіти України, в якій основний шлях виховання спрямований на формування у дитини гуманізму, через прививання любові та поваги до культури своєї країни.

Дослідження з психології (Л.Шульга, Л.В.Запорожець та ін.) також свідчать про те, що залучення дитини дошкільного віку до культури проходить через певні етапи суспільного та історичного досвіду та освоюється в активній творчій діяльності.

Проблема впровадження українського розпису в закладах дошкільної освіти була досліджена багатьма психологами, педагогами та науковцями (Г. Сухорукова, А. Богуш, Л. Божович, Т. Голінська, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Н.Голота,).

Проблеми творчих здібностей в педагогіці та психології висвітлені у роботах Г. Сухорукової, А. Богуш, Л. Божович, Т. Голінської, Л. Венгер, Н. Ветлугіної, Н.Голоти, О. Дронової, Л.Янцур, О. Воєдило та інші.

На дошкільному етапі національно-регіональний компонент освіти реалізується різнобічно і суттєво в культурному, історичному, екологічному, художньо-естетичному планах. У дошкільному віці одним із провідних напрямів у регіоналізації освітнього простору закладу дошкільної освіти, має стати художньо-естетичне виховання та насамперед образотворче мистецтво. Воно відображає культурно-освітню сферу і займає особливе місце у структурі дошкільної освіти, допомагає формуванню у дітей почуттів у душі гуманізму та людської співдружності, розвиває його творчі здібності, формує основи національної та міжнародної культури людини, дає можливість залучення дошкільнят до «цінностей національної культури, розвиває естетичні здібності, художній смак за рахунок ознайомлення з особливостями регіонального мистецтва, вивчення національних мистецьких традицій. Таким чином в закладі дошкільної освіти обов'язково повинні проводитись заняття з декоративно-ужиткового мистецтва. Саме тому ми обрали тему дослідження: **«Розвиток творчих здібностей в закладі дошкільної освіти засобами застосування Самчиківського декоративного розпису в оздоровчо-розвивальній роботі з дітьми».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета дослідження – виявити ефективність проведення занять з Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти..

Об'єкт дослідження – процес проведення занять з Самчиківського розпису в ЗДО.

Предмет дослідження – заняття з Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати проблему застосування Самчиківського розпису в закладі дошкільної освіти;
2. Виявити рівень розвитку творчої уяви старших дошкільників;
3. Розробити методику використання занять з Самчиківського розпису, як засіб формування творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку.
4. Проаналізувати експериментальне дослідження щодо ефективності методики використання занять з Самчиківського розпису, як засобу формування творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження:**

- **теоретичні:** аналіз нормативно-правових документів в галузі дошкільної освіти, аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, аналіз матеріалів і публікацій у періодичній пресі, вивчення педагогічного досвіду;

- **емпіричні:** вивчення і узагальнення досвіду дошкільної освіти з проблеми дослідження; визначення рівня ефективності конструювання з природного матеріалу у розвитку творчих здібностей старшого дошкільного віку; педагогічне спостереження за учасниками експерименту (педагоги, батьки, діти); аналіз естетичного середовища в ЗДО.

В основу дослідження покладена **гіпотеза** проте, що заняття з Самчиківського розпису треба активно впроваджувати в закладах дошкільної освіти.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, щоб довести ефективність впровадження занять Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні знань та розумінь про можливості використання фахівцями дошкільної освіти засобами образотворчої діяльності.

Практична значущість полягає у тому, щоб довести ефективність впровадження занять Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження. Результати випускної роботи були представлені на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету та приймала участь в дистанційній міждисциплінарній міжнародній науково-практичній конференції «Distance learning in universities and modern problems» Будапешт, Угорщина, «Комунікативні вміння професійної діяльності фахівців як предмет психолого-педагогічного вивчення» сертифікат.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ САМЧИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ В ОЗДОРОВЧО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Історія виникнення Самчиківського розпису та його особливості

Немає такої людини в Україні, яка б не знала про всесвітньовідомий Петриківський розпис. Але мало хто знає, що традиція розписування стін різнокольоровими малюнками була притаманна художникам Одещини, Хмельниччини.

Саме на Волині, частина якої межує з Поділлям, в давнину хати прикрашались орнаментами, які були оберегами. Особливо вирізнялись своїми візерунками хати в селі Самчики, що знаходилось в Хмельницької області. На сьогоднішній день про Самчиківський розпис важко знайти достовірну інформацію, щодо історії створення розписи, так як дане явище, на відмінну від Петриківського розпису, тільки переживає своє відродження.

Аналіз дослідження здійснювався на основі обробки публікацій та статей, розповідей художників, які там працюють та проживають.

Свою популярність невеличне село Самчики здобуло завдяки Державному історико-культурному заповіднику «Самчики», що є унікальною пам'яткою палацово-паркового мистецтва.

Народний декоративний розпис – малювання, яким оздоблювали стіни хат та господарських будівель, дерев'яну хатню обстановку, посуд і є одним із найцікавіших видів народного мистецтва України [7].

Самчиківський розпис з'явився пізніше ніж інші види декоративного мистецтва, тому, можемо сказати, що розпис запозичив елементи з вишиванки, писанкарства, ткацтва. Наприклад, традиція ламаної лінії була взята з ткацького розпису, а візерунок «сліди» - з давніх глиняних виробів.

Самчиківський розпис, за словами Віктора Раковського, складається з елементів декору трипільської та черняхівської археологічних культур у поєднанні з традиційними формами орнаментики Поділля. Майстри використовують матеріали, пов'язані з культурою та історією відомих археологічних культур, досліджуючи їх значення та застосовуючи їх для відродження давньої історії серед українців [24].

З часом, декоративний розпис починає проявлятися на папері та картоні, з використанням фарб, акварелі та гуаші.

Пізніше, в кожному куточку України сформувались свої орнаментальні візерунки, специфічні композиції та характерні для кожного регіону техніки виконання. Саме так зародились Петриківський, Косівський, Опішнянський, Бубнівський, Таврійський, Самчиківський та інші напрями українського народного розпису. Тому можемо сказати, що Самчиківський розпис адаптований до різних стилів і жанрів, що робить його цінним ресурсом для українців у будь-якому місці.

Самчиківський розпис – один з видів декоративно-ужиткового мистецтва України, що славиться насиченими візерунками і має містичні властивості. Дівчата на виданні прикрашали «самчиківкою» стіни власних хат, що слугували їм як оберегами [8].

Друга світова війна негативно вплинула на продовження цієї традиції, але з часом художники-ентузіасти додали новий зміст до традиційних сюжетів, збагатили орнамент та оновили кольорову гамму візерунків. Самодіяльність майстрів спрямувала до поширення Самчиківського розпису не тільки на території України, а й у всьому світі.

В кожному елементі малюнку, його формі, будь-хто може знайти для себе певний посил цього розпису, який сприймається по-новому.

Переважно, Самчиківському розпису притаманний сюжет, в основу якого покладені мотиви рослин та геометричних фігурі, що відображають різні інтерпретації. Кожен орнамент має свою назву, за якою його відразу ж можна впізнати. Художники в своїх роботах найчастіше зображають

елементи рослинного світу: сонях, колосок, брунька, листя, ягоди, виноград, калина. Звичайні квіти в малюнках Самчиківського розпису набувають казкового характеру, що передає неперевершений колорит українського народу. В основі розписів лежать композиції: «вазон», «райське дерево», «дерево життя», «хресне та світове дерево», «дерево розпуття». Кожний елемент розпису пов'язаний між собою і передає певний символічний зміст повноцінного малюнку. Наприклад, дерево та пташки, зображенні на ньому, символізують супутників життя, що відіграють важливу роль в продовженні роду.

В деяких малюнках розпису зображуються тварини (собаки, коти, коні, лисиці, зайці, білочки, олені), які тісно переплітаються з життям людей.

Невід'ємною частиною живопису є використання матеріалу для картин, а саме глину і вохру та гами кольорів.

Кожний колір, який зображений на візерунках Самчиківського розпису наділений магічним змістом, який опирається на вірування та етнічну культуру слов'янського народу.

До основних кольорів розпису належать - червоний, синій, зелений, жовтий, допоміжними є - чорна, коричнева, рожева, фіолетова фарби.

Для фону картини зазвичай обирається білий колір як символ молодості та радості, чистоти, краси. На підготовленому фоні, малюнок виконується переважно в червоних кольорах, що відображає енергію та життя. Відтінки зеленого кольору, що символізували життя, були перенесені в розпис у вигляді садів, ланів, лісів. Використання чорних кольорів додають малюнку чіткості та виразності зображення.

Видатний художник сучасності Віктор Раковський, зауважив, що в композиції розпису велика увага приділяється кількості елементів. За його висновками їх максимум досягає семи. Перевищення числа елементів розсіює увагу від основного сюжету композиції, тобто враховуючи об'єм, колір та розмір фігур, малюнок може стати важким для сприймання та перевантаженим [19].

Митець радить починати створення композиції Самчиківського розпису з обрання теми. Вона може бути довільною або взятим сюжетом з історії, українського фольклору, міфології.

На думку В. Раковського виділяється три види побудови композиції розпису [24]:

1. Статична (об'єкти виглядають рівно, нерухомо). Така композиція тримає форму, вона логічна і чітка);

2. Симетрична (всі об'єкти знаходяться паралельно одне одному). Але тут варто зауважити, що це не є дзеркальним відображенням, адже ці об'єкти не є однаковими за формою, розміром чи кольором, вони просто знаходяться в одному місці, але з різних боків;

3. Динамічна (рухома) композиція характеризується заплутаними стеблами та гілками. Стовбур дерева може бути не рівним, а дещо викривленим. Ця композиція є довільною. В ній не існує логіки як у статичній побудові. Всі об'єкти, грубо кажучи, розкидані по фоні.

Малюнку Самчиківського розпису притаманна чітка будова, незалежно від вибору одного із видів композиції. Картину, умовно можна поділити на три частини: низ, середина, верхівка. Великі елементи зображуються в нижній частині, середина переважно має менший розмір, а найдрібніші відтворюються у верхній частині, умовно завершуючи композицію.

Моментом успіху для Самчиківського розпису стала виставка, яка була проведена в Києві у 2002 році. Своїми роботами майстри презентували село Самчики, тим самим зробили Самчиківський розпис більш відомим не тільки на території України, а й за її межами.

В багатьох галереях різних міст України, таких як Київ, Львів, Суми, Запоріжжя, Хмельницький, Житомир, Херсон, а також в США, Болгарії, Польщі, Голландії знаходяться роботи майстрів Самчиківського розпису.

З кожним роком Самчиківський розпис стає дедалі популярним серед поціновувачів української культури. П'ять художників, зробили величезний прорив в історії українського мистецтва, вони змогли відродити давній

забутий розпис та активно впроваджують його в різні напрямки суспільства для того аби він не зник. Подяку ми можемо висловити таким майстрам Самчиківського розпису: Олександр Пажимський, Михайло Юзвук, Ольга Полупан, Віктор Раковський та Сергій Касьянов.

Телеведуча Маша Єфросиніна змогла популяризувати Самчиківський розпис серед інформаційного простору.

Зараз у період війни в країні, прихильники Самчиківського розпису та психологи працюють в реабілітаційних центрах, де заняття з розпису служать як арт-терапевтичний засіб терапії для тих, хто постраждав від наслідків війни.

Самчиківський розпис розвивають, в основах композицій, які взяті з традицій давнини, додають новий зміст та кольори, переносять розпис на аркуш паперу та на предмети побуту.

Питання, щодо існування Самчиківського розпису, до його відродження, залишається відкритим. Ми можемо тішитись картинами розпису не повноцінно, а тільки тим, що нам представляють художники даного розпису.

1.2. Вплив Самчиківського розпису на формування творчої уяви дітей дошкільного віку

У всі часи психологи активно вивчають розвиток дитячої уяви. Психологи, Е. П. Торренс, О. Голюк, Дж. Родарі зробили великий внесок у дослідження цієї проблеми.

Під поняття «творча уява» розуміється створення чогось нового, а саме образів. Основою творчої діяльності є уява, вона дає можливість людині самовиразитись, реалізувати свій потенціал. Усі уявні образи, формуються з вражень та уявлень про реальний світ, який оточує людину[3].

За словами Дж. Родарі, уява дитини розвивається поступово, у міру набуття нею досвіду з життя. Формування діяльності уяви відбувається ще в

дитинстві найактивніше і найповніше реалізується в іграх, вигадуванні казок та історій, в малюванні та інших видах творчості [14].

Вже століття, як дитячий малюнок активно вивчається різними дослідниками. Психологи, через дитячі картини, намагаються трактувати дитячий внутрішній світ, а науковці мистецтва хочуть дізнатися з чого починається дитяча творчість.

У роботах Голук О. неодноразово зазначалося, що дитина тягнеться до всього яскравого, барвистого, їм властиво глибоке і повне сприйняття робіт народних майстрів, що допомагає вчителю в розвитку у дошкільників художнього смаку. Більшість педагогів визнають, що декоративне мистецтво позитивно впливає на формування уявлень та любові до історії та культури Батьківщини [11].

Декоративно-ужиткове мистецтво – частина національної культури. Мистецтво відображає найкращі якості людини та основні риси свого народу.

Хочеться відзначити, що саме на заняттях з Самчиківського розпису можна максимально розвинути творчу уяву дітей дошкільного віку. Створюючи новий продукт, що вчить дитину набувати різних знань; уточнювати та поглиблювати уявлення про навколишнє; опановувати різні навички та вміння, та вчитись усвідомлено їх використовувати. В своїх картинах діти відтворюють свої думки, те, на що спрямована їх увага, вкладають у своє ставлення до нього, що зображується, живуть у малюнку.

М. Селівачов зазначає, що розпис має унікальний вплив на мислення і сприймання дійсності, організує вміння не тільки дивуватися, а й бачити, дає змогу відтворювати предметний світ на аркуші паперу за своїм баченням, а вже потім – за прийняттям певних зразкових законів. З часом, застосування кольорів починає впливати на розвиток естетичних почуттів дитини [26].

Визначаючи спроможність до малювання розпису, дослідник О. Машевська наголошує на необхідності розвитку умінь, координованості дій очей та рухів дитини.

Отже, поєднання координації рухів та зору в процесі створення зображення та вироблення технічних умінь та навичок потрібна. Заняття з декоративного мистецтва сприяють оптимальному та посиленому розвитку психічних процесів та функцій, навчають дитину робити аналіз та порівняння, складати та представляти. В процесі створення образу дитина застосовує прийом анімізму – одухотворення предметів; з яким часто стикається під час слухання народної літератури, а саме: казок, легенд, билин. Ускладненим прийомом для дошкільнят є аглютинація. Під час створення нового образу, дитина поєднує в ньому, начебто, непоєднувані сторони різних об'єктів [11]. Усунення величини, що призводить до применшення чи перебільшення розмірів персонажів, призводить також до створення специфічних образів.

В Самчиківському розписі діти використовують прості прийоми для створення незвичайних образів, а саме змінюють колір або зображують незвичайне розташування об'єктів. На початку такі образи скупі за змістом і, невиразні, але з часом картини набувають конкретного змісту. У дітей старшого дошкільного віку образи стають дедалі оригінальнішими.

Завдяки освоєнню прийомів та засобів створення образів вони стають більш різноманітнішими та багатшими. Залишаючи конкретний характер, вони набувають узагальненості, відбиваючи типові об'єкти.

У дитини уявні образи стають дедалі емоційнішими, пронизаними естетичними, пізнавальними, особистісним змістом.

Під час створення розпису стають помітними багато сторін психіки дитини. Творчі заняття допомагають педагогам краще впізнати дитину, дає можливість отримати матеріал, що розкриває особливості мислення, уяви, емоційно-вольової сфери. Не говорячи вже про те, який вплив має на розвиток пам'яті і уваги, мови і дрібної моторики, вчить дитину аналізу, порівнянню та уявленню.

Імітуючи дії дорослих, дитина з раннього дитинства починає маніпулювати олівцями та папером, створюючи каракулі. З часом дитина

уникає бездумних цвіркань по паперу, вона починає розуміти функцію олівця, її рухи стають більш точними та різноманітними. При створенні малюнку дитина поєднує свої каракулі з предметами реального світу для створення уявних об'єктів.

При систематичному впливі дорослого на дитину формуються всі якості уяви, а саме широта, довільність, стійкість, яскравість, оригінальність [2]. Вплив має збагачувати та уточнювати сприйняття та уявлення дитини про навколишній світ, а не зводитися до «нав'язування» йому готових прикладів. Дитина потребує допомоги у знайомстві з дійсністю, щоб її зображати, дозволяти збагатити у них творчі устремління, розвинути оригінальність, нестандартність мислення, індивідуальність сприйняття художніх образів, вміння вдивлятися та спостерігати, а також перетворювати реальні предмети, вносити до них елементи казковості та новизни.

Важливо формувати в дітей інтерес до пізнання. У разі відсутності цієї роботи уява значно відставатиме у розвитку. Як наслідок, дитина не буде готова до початку навчального процесу, засвоєння матеріалу [6]. До цього віку у дитини мають сформуватися психічні процеси (рефлексія), завдяки яким починає формуватися новий вид уяви – довільна уява. У дитини підвищується стійкість задумів, образи уяви наочні, емоційно забарвлені, є творча переробка уявлень.

Отже, можемо зробити висновок: що необхідність розширення реального життєвого досвіду дитини і допомога у відтворенні своїх уявлень про світ на папері є однією з головних умов, що сприяють позитивному розвитку творчої уяви.

1.3. Роль розпису в формуванні творчих здібностей дітей дошкільного віку

На сучасному етапі розвитку суспільства активно набирає тенденція виховання людини, як творчої та креативної особистості, яка має високий

рівень духовного розвитку та культури. Особливої важливості набуває виховання нового покоління, яке спроможне до творчого мислення, створення оригінальних рішень, вміння пристосовуватись до змін оточуючого середовища, створення нового і перспективного. Отже, варто приділити особливу увагу розвитку творчих здібностей ще в період дошкільної освіти.

Одним з головних етапів розвитку творчих здібностей дитини можна вважати образотворчу діяльність, а саме заняття з малювання, що проводяться у закладах дошкільної освіти. Така діяльність, що не використовує чіткі шаблони та моделі, формує у дітей просторову уяву, надає формуванню розвитку творчих можливостей дошкільнят, що відповідають їх потребам та інтересам.

Творчість - це продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини [13].

Як зазначає Г. Сухорукова, здібності людини – це вияв єдиної, цілісної її сукупності. Звідси тісний зв'язок з іншими характеристиками людини, а саме її знаннями, вміннями, потребами й інтересами, працьовитістю та іншими моральними принципами [30].

Образотворча діяльність є одним з головних компонентів розвитку дітей дошкільного віку.

Від здібностей залежить легкість та швидкість набуття знань, умінь і навичок. Джерела здібностей дітей беруть початок на кінчиках дитячих пальців. Саме від них, йдуть найтонші ниточки, які живлять джерело творчої думки [29]. Ось чому так важливі в дошкільному віці заняття образотворчої діяльності. Вони служать вдосконаленню художньої освіти і естетичного виховання дітей. Завдання педагогів полягає в тому, аби навчити дітей бачити прекрасне, розуміти та поцінювати твори мистецтва, красу і багатство рідної природи.

Малювання в закладі дошкільної освіти є одним з найбільш цікавих і захоплюючих занять для дітей дошкільного віку, це найдоступніший вид діяльності, який освоюється маленькою людиною. Перші продуктивні дії дитини виникають на основі предметних дій із такими зображувальними засобами, як олівець, пензлик, з такими матеріалами, як папір, пластилін [34].

На сучасному етапі розвитку актуальною залишається тема формування творчих здібностей дітей дошкільного віку. Багато науковців, педагогів впроваджували нові техніки образотворчого мистецтва, в яких поєднували українські традиції та освітні завдання. Ці техніки наразі активно використовуються в закладах дошкільної освіти.

Декоративна техніка виконання Самчиківського розпису тільки починає активно вивчатися дослідниками та впроваджується в освітній процес в закладах дошкільної освіти.

Чому важливо вивчати Самчиківський розпис та як він впливає на формування творчих здібностей дітей дошкільного віку?

У дошкільному віці діти активно вивчають світ та починають виявляти свій інтерес до творчості. Діти дошкільного віку мають величезну фантазію і уяву, тому важливо підтримувати їх інтерес до творчості [35]. Важливо нагадати дітям, що Самчиківський розпис - це народний мистецтво, яке має свої традиції та символіку. Тому вони можуть створювати свої власні малюнки, але вони мають бути відповідними жанру Самчиківського розпису.

Декоративний Самчиківський розпис впливає та допомагає дітям дошкільного віку розкривати та розвивати свої художньо-креативні здібності. У процесі створення своїх декоративних творів дошкільнята формують свій стиль, смаки та вчать поєднувати різнокольорову гамму. Вони також навчаються концентрації, терпіння та точності, що є важливим елементом розвитку їх творчих здібностей [22].

Також на занятті з вивчення Самчиківського розпису діти вчать терпінню та посидючості. Щоб створити гарний розпис, необхідно проводити безліч дрібних та детальних робіт. Це вимагає від дітей терпіння та вміння

концентруватися на завданні на тривалий проміжок часу. Крім того, розпис допомагає дітям розвивати дрібну моторику та координацію рухів. Для створення розпису необхідно використовувати тонкі пензлики та проводити дрібні детальні роботи. Це вимагає від дітей хорошої моторики та координації рухів. Таким чином, даний розпис допомагає розвивати у дітей ці важливі якості.

Упроваджуючи Самчиківський розпис в систему дошкільної освіти формуються творчі здібності дітей дошкільного віку через певні методи.

У своїх роботах Т. Голінська наголошує, що першим і головним методом є надання дітям матеріали для малювання, щоб вони могли експериментувати з різними кольорами та формами. Діти повинні мати доступ до різних матеріалів, таких як фарби, олівці, пензлі, глина та інші матеріали. Це допоможе їм висловити свої ідеї та створювати свої твори [10].

Другим, не менш важливим, є організація майстер-класів, творчих занять ознайомлюючи дітей з Самчиківський розписом. Важливо дати дітям свободу дій та дозволити їм експериментувати та творити самостійно. Дитина має відчувати свободу, щоб створювати твори своєї фантазії.

Ознайомити дітей з різними прикладами Самчиківського розпису та пояснити основні засади цього виду мистецтва. Важливо показувати дітям приклади творчих творів інших дітей чи відомих художників, щоб вони могли надихатися і брати деякі ідеї.

Організувати виставку робіт дітей, щоб вони могли продемонструвати свої творчі навички та отримати зворотній зв'язок. Важливо показати дітям, що їхні творчі ідеї та зусилля цінуються. Вони повинні відчувати, що їх твори оцінюються і мають право на свою індивідуальність.

Отже, узагальнюючи вище сказане можемо зробити висновок, що впровадження техніки Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти впливають на розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку оскільки збагачують мислення дітей щодо індивідуальності, допитливості, оригінальності, креативності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ САМЧИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ РОБОТИ

2.1. Основні принципи викладання Самчиківського розпису для дітей дошкільного віку

Завдання перебудови системи освіти в країні, представлені в документах реформи освіти, включаючи першу її ланку - заклади дошкільної освіти, потребують розвитку самостійної, ініціативної та творчої особистості у всіх сферах її діяльності. Данна робота має починатися з раннього дитинства та здійснюватися багатьма засобами, серед яких особливе місце можна виділити в художньо-творчій діяльності, а саме в декоративно-ужитковому мистецтві.

За словами Т. Голінської заняття з народного декоративного мистецтва впливають на формування естетичних почуттів, розвивають сприйняття та уявлення, порівняння, аналіз, синтез, узагальнення. Педагог наголошує на важливості занять з декоративно-ужиткового розпису в дошкільному закладі з метою для формування вмінь співпрацювати в колективі, діяти узгоджено, дотримуватись думки товариша, розвивати вміння радіти успіху кожної дитини та здобуткам всього колективу групи. Усе це створює основу виховання в колективізмі, взаємної вимогливості разом із тим товариської взаємодопомоги [9].

Навчання Самчиківського розпису дошкільнят, містить великий потенціал для всебічного розвитку дитини. Але існує умова, що ці можливості реалізуються, коли діти поступово опановуватимуть цю діяльність і отримуватимуть насолоду від неї. То ж, якщо дитина не відчуває почуття радості, від процесу малювання, а навпаки, малює з недоволенням, то даний процес призводить до втрати інтересу, що негативно впливатиме на всебічний розвиток особистості. Отже, перед нами

стояло завдання виявити оптимальні шляхи діяльності, метою якого було збільшення потенційного впливу на всебічний розвиток дитини, розвиток її здібностей і творчості.

Оскільки народне мистецтво, а саме Самчиківський розпис є невід'ємною частиною культури, воно активно впливає на формування художніх уподобань, духовного розвитку дошкільнят, у тому числі трудовому та естетичному вихованні.

Висока духовно-ідейна значимість розпису надає сильний вплив формуванню внутрішнього світу дитини [4]. Систематичні заняття Самчиківського розпису позитивно впливають на розвиток естетичного смаку дітей, а також допомагають набути ними нові навички. Різні види візерунків розпису змушують дітей стикатися з індивідуальними технічними навичками цього розпису, завдяки чому інтерес до цих занять, захопленість ними виховують працьовитість і наполегливість у роботі. Під час процесу створення красивих композицій, естетичних виробів, ненав'язливо, але дуже продуктивно прищеплюється дітям любов до всього прекрасного.

Заняття з декоративно-ужиткового мистецтва поєднує у собі основи багатьох наук, мають головне значення у політехнічному розвитку дітей.

Таким чином, єдність форм та практичного призначення декоративних речей, трудових умінь, навичок та художньо-естетичного смаку дозволяє здійснити комплексний підхід на заняттях з декоративно-ужиткового мистецтва у закладах дошкільної освіти. Дана єдність викликана і сучасною вимогою міжнародних стандартів щодо промислових виробів, що обумовлює високоефективний рівень робочого процесу та вимоги технічної естетики.

Завдання вихователя – спрямовувати творчий процес так, аби дошкільнята вміли орієнтуватися серед зразків народного декоративно-ужиткового мистецтва. Принцип орієнтації на народне мистецтво має бути закладено основою змісту занять Самчиківського розпису із дошкільнятами.

За останні десятиліття підвищився інтерес до народного мистецтва як засобу виховання у педагогіці. У своїх роботах науковці роз'яснюють

проблеми народної педагогіки, які включають питання естетичного виховання.

Є. Антонович справедливо зазначає, що зростання числа і розширення числа історико-педагогічних досліджень з народної проблематики, що відбулися в останні десятиліття, - одне з найбільших завойованих історико-педагогічної науки. Значення цих досліджень важко переоцінити. Тільки з їх допомогою може бути розкрита вся складність та багатоплановість процесу розвитку педагогіки в органічній єдності загальноукраїнських, національних та регіональних проявів цього[1].

2.2 Розробка методики проведення занять з Самчиківського розпису для дітей дошкільного віку

Естетичне виховання у закладі дошкільної освіти реалізується через ознайомлення з навколишнім світом, з природою, різними видами мистецтва та художньо-естетичною діяльністю. Воно спрямоване розвивати у дитини любов до прекрасного, розвивати естетичне сприйняття, уяви, естетичних почуттів, розвиток особистості дитини.

Велике значення у розвитку художньо-естетичного виховання надається самостійній художній діяльності; формуванню прагнення проявити себе у різноманітній діяльності [21]. Всі ці завдання реалізуються в освітній образотворчій діяльності, яка включає малювання, ліплення, аплікацію. У закладі дошкільної освіти малювання займає важливе місце.

Предмети, які вживаються в житті і водночас є окрасою, називаються декоративно-прикладними. Прикладне – означає те, що вживається в житті, декоративне – означає прикрашає життя[17]. Навчання декоративного малювання у закладі дошкільної освіти починається з малювання візерунків. Вони виконуються із зразка або складаються творчо на основі декоративної переробки форм, що зображуються з природи об'єктів – листя, квітів, метеликів. Заняття з декоративного розпису мають на меті навчити дітей

чітко розуміти, що таке ритм і симетрія, це основне без чого не може існувати декоративне мистецтво.

Соціальне сучасне суспільство вимагає позначити у процесі викладання декоративного малювання засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. З цією метою враховувалися єдність змісту та процесу навчання, розробка сучасного погляду викладання образотворчого мистецтва у дитячому садку. Це дало В. Котляру, визначити такі провідні чинники для побудови системи навчально-творчих завдань [19]:

- Системне та комплексне планування навчально-виховних цілей та завдань на заняттях декоративного малювання;

- Системний відбір творів народного декоративно-ужиткового мистецтва, об'єктів дійсності для естетичного пізнання та декоративної роботи дітей;

- Диференціювання методів, прийомів педагогічного керівництва, методів стимулювання як процесом естетичного пізнання, і декоративної роботою дітей;

- Врахування оцінки рівнів естетичної вихованості за результатами, досягнутими дітьми в декоративній роботі/

Діти, знайомлячись із Самчиківським розписом, повинні навчитися ясно уявляти, що таке ритм і симетрія, без чого декоративне мистецтво неспроможна існувати.

Важливим завданням у декоративному малюванні є розвиток почуття кольору. Колір у розписному орнаменті тісно пов'язаний з композицією, у візерунку вони невідокремлені один від одного.

Елементарні навички образотворчого мистецтва діти набувають у першій та другій молодших групах, причому деякі завдання у другій молодшій групі мають характер декоративного оформлення (наприклад, прикрасити краї хусточки смужками). Основною метою такого заняття є закріплення умінь проводити прямі лінії у різних напрямках [18].

Безпосереднє навчання Самчиківського розпису розпочинається з дітьми чотирьох років.

Основні завдання ознайомлення дітей середнього віку з розписом, полягають у тому щоб:

- розвивати композиційні вміння в розташуванні форм візерунку на смузї, квадраті, колі;
- розвивати відчуття кольору – вміння естетично поєднувати різні кольори;
- розвивати вміння малювати різні великі і дрібні форми – прості елементи візерунка;
- розвивати навички техніки користування пензлем.

Завдання з декоративного розпису в середній групі з композиційних завдань подібні до наклеювання готових форм. На початкових заняттях діти вчать ся проводити пензлем рівні лінії і наносити між ними мазки або крапки, що ритмічно повторюються, чергувати мазки за кольором, змінюючи при цьому положення при ускладненні візерунка.

Мазок – найлегший для виконання декоративного елемента, тому що він не вимагає знання схем, створюється завдяки легким докладанням пензля до паперу [15].

Перші малюнки мають прості композиції, їм притаманні ритмічні повтори одного елемента.

Чергування – складніший композиційний прийом, оскільки заснований на поєднанні кількох форм. Дітей в середній групі навчають чергуванню двох елементів за формою або за кольором [27].

Поступово програмний матеріал ускладнюється за рахунок складнішої композиції та введення нових образотворчих елементів у візерунок. Окрім точок та мазків, діти навчаються використовувати у візерунку кола, з прийомами малювання яких вони знайомилися ще у молодшій групі.

Крім смужки, діти вчать розташовувати візерунок в інших формах. Природно, що використовувати простий лінійний повтор тут не можна, оскільки квадрат має сторони, кути, центр; у кола – край та центр.

У старшій групі дітей дошкільного віку спочатку закріплюються вміння, набуті у середній групі, де вони вчилися складаним візерункам, які складались з прямих ліній, мазків, точок різних форм. Але це не просто повторення матеріалу середньої групи. Дітям дається можливість використання більше різних відтінків кольорів; елементи, що поєднуються у візерунках, можуть бути різних розмірів.

Завдання дітей старшого дошкільного віку ознайомих з Самчиківським розписом:

- симетрично розташовувати візерунок залежно від форми листа паперу чи об'ємного предмета;
- використовувати у візерунку різноманітні форми;
- вміти поєднувати фарби залежно від фону;
- вміло користуватися пензликами (малювати кінцем, усім пензликом, вільно рухати її у різних напрямках).

У старшій групі застосовують чергування елементів, як композиційний прийом, він робить візерунок більш декоративним. Чергування включає 2-3 елементи, різних форм чи кольором.

Діти навчаються використовувати елементи візерунка як прості лінійні форми (товсті та тонкі лінії, мазки, крапки, кола) та складніші форми – рослинні (листя, ягоди, квіти), які важче повторювати кілька разів. Дошкільнятам показують новий прийом малювання пензликами, прикладання до паперу пензлів [28].

У старшій групі діти навчаються використовувати різні кольори спектру разом із кольоровим фоном. Педагог навчає складати візерунки на об'ємних формах. Складність нанесення такого малюнку полягає в тому, що складно дотримуватися композиції візерунка, елементи візерунка іноді змінюють

свою форму через випуклу поверхню. Тому об'ємні предмети, які пропонують дітям для замальовки, повинні мати прості форми.

Залучення народного декоративного мистецтва як методу естетичного виховання у системі занять декоративного малювання у закладі дошкільної освіти має переваги. Широкі горизонти естетичного пізнання, різноманітні аспекти виховного впливу – головні переваги, що впливають на всебічно розвинений, гармонійний розвиток особистості дошкільника.

2.3. Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками та педагогами для підтримки та розвитку розпису в дошкільному закладі

Сім'я є головним осередком будь-якого суспільства, що забезпечує продовження людського роду та має генетичну програму розвитку особистості. Саме у ній зароджуються основи виховання, формуються духовні цінності, національні особливості, традиції майбутньої людини. На формування людини, як особистості в родинному колі впливають різні як зовнішні так і внутрішні фактори. Дослідження цих чинників, їх сукупності формують педагогічну культуру.

На сучасному етапі розвитку суспільства, українські родини мають багато негативних факторів, що впливають на духовну сферу майбутнього покоління.

Українські науковці в Державній доповіді про становище сімей України, виокремили чинники, які негативно впливають на повноцінне виховання дітей у сім'ях [30]:

- матеріальні проблеми,
- брак часу,
- відсутність підготовки батьків з педагогічних питань,
- нерозуміння важливості виховання дітей родиною.

Батьки, діти яких відвідують заклад дошкільної освіти, мають можливість отримати повноцінну кваліфіковану педагогічну допомогу з

питань всебічного розвитку дитини. Наразі співпраця батьків та педагога здійснюється на принципах рівноправності, що передбачає порозуміння, щирість у спілкування, обмін переживаннями та ідеями.

Педагоги закладів дошкільної освіти пояснюють батькам, як слугувати художньо-естетичному розвитку дитини в сім'ї. Основна увага естетичного виховання полягає в тому, щоб навчити дітей цінувати красу в усіх аспектах життя та розвивати власне художнє самовираження. Крім того, вони навчаються виражати свої емоції та думки за допомогою творчості [9].

Основна риса творчої особистості, за даними сучасних досліджень, полягає у її здатності бути активною, самостійною та ініціативною.

Образотворче мистецтво найбільше стимулює сприйняття, мислення та почуття. Важливо донести до батьків, що дитяча творчість може бути корисною. Своїми ескізами, аплікаціями, пластичними зображеннями діти розкривають перед батьками власні уявлення про життя, особисті потреби у спілкуванні, розумінні, самовираженні, психічному здоров'ї, відпочинку, насолоді, пріоритетах тощо [32].

Навчившись аналізувати результати дитини з занять декоративного мистецтва, вміти уважно ставитися і цінувати творчі роботи, батьки можуть пізнати внутрішній світ своєї дитини, а саме її почуття до навколишнього світу, інтереси, здібності.

Дитячий малюнок, як засіб діагностики психологічної атмосфери в родині, розглядався багатьма вченими. Такими як М. Бурно, Г. Хоментускастом. В даних дослідженнях обґрунтовувалась ідея збагачення компетентності батьків у сфері дитячого малюнку.

Дослідження показують, що в оцінці малюнків батьки віддають перевагу зоровим здібностям дитини та художнім здібностям, нехтуючи їх психологічним аспектом. Переважно застосовують однозначні, авторитарні, категоричні і критичні оцінки («вмієш—не вмієш», «красиво—некрасиво»).

Покращити спілкування у цій сфері можливе тільки тоді, коли батьки будуть готові аби підвищити свою компетентність та розуміти цінність

дитячого малюнку. Проведення майстер-класів для батьків, щоб вчитися на дитячих малюнках, розвивати навички «читати» їх, розуміти свій малюнок як закодовану репрезентацію дитини, чи все у них буде добре, аналізувати внутрішньосімейні стосунки за допомогою дитячих малюнків і встановлювати хімію через діалог [12].

Педагогічний погляд полягає в тому, що художня діяльність дитини в сім'ї повинна бути спланованою, а не спонтанною для виконання нею важливих соціальних ролей.

Форми і методи роботи закладу дошкільної освіти з родинами з питань розвитку дітей в образотворчій діяльності можуть бути найрізноманітнішими, але не формальними, не традиційними, а такими, що зближують дітей, батьків і педагогі [20].

Найбільш корисними є показові відкриті заняття з малювання декоративного розпису, вони дають змогу продемонструвати використання ситуації, вибору матеріалів і технік зображення для творчого розвитку дитини. Майстер-класи для батьків, які вивчають декоративно-прикладне мистецтво та дитячу творчість, навчають батьків різним технікам образотворчого мистецтва, створюють іграшки, оформляють рубрику «Мам, тато і я – творча сім'я» на стенді «Для батьків». Усі ці дії є корисними для всіх залучених сторін.

Мистецька співпраця між батьками та дітьми реалізується на виставках чи конкурсах у дошкільних установах, батьківських зборах і конференціях, а також до круглих столів і вечорів із запитаннями та відповідями [23]. Педагоги справді поважають творчий внесок своїх дітей та батьків, аплодуючи їх мистецькому таланту, здібностям.

Цікавим для дітей в родині може бути малювання декоративного розпису. Батьки разом з дітьми вчаться підбирати кольори, створювати сюжети картин та опановувати нову техніку малювання. Під час ознайомлення з Самчиківським розписом батьки можуть залучати дітей до співпраці, спостерігати, на що спрямована увага дітей у цій діяльності,

запитувати, що вони їй нагадують візерунки, милуватися кольоровою гаммою, пропонувати описувати отримані малюнки. Таке малювання виступає як художньо-дослідницька експериментальна діяльність, що розвиває уяву, фантазію, сміливість образотворчих дій, інтерес до самостійних пошуків образів і сюжетів.

Пропонується дітям розглядати зображення відомого художника Віктора Раковського в навчально-методичному посібнику «Самчиківський розпис». Розповісти, що в давнину таким розписом бабусі оздоблювали рушники, сукні, хустини. Дитині дошкільного віку важко намалювати самостійно повноцінний малюнок без певної підготовки, тому батьки можуть зробити ескіз, а дитина розмалює олівцями або фарбами.

Під час консультації батьків, педагоги дошкільних навчальних закладів зауважують, що для художнього розвитку дитини важливо змалечку ознайомлюватися з оригіналами мистецтва. А це можна зробити лише в музеях, на виставках, у художніх салонах. Наприклад, можна відвідати історико-культурний заповідник «Самчики», який знаходиться в селі Самчики, що на Хмельницькій області. Обласні та районні краєзнавчі музеї мають постійні виставки образотворчого мистецтва та періодично влаштовують авторські виставки художників свого краю.

Інтерес батьків до здобутків образотворчого мистецтва започатковує інтерес у дітей. Усе велике починається з малого, особливо інтерес до культурних цінностей людства. Співпраця із сім'єю у напрямі художньо-естетичного розвитку дітей базується на вивченні і врахуванні у розробленні змісту педагогічної взаємодії багатьох чинників, з яких складаються умови і середовище саморозвитку та соціалізації дитини у родині.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ САМЧИКІВСЬКОГО РОЗПISУ В ОЗДОРОВЧО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАКЛАДІ

3.1. Показники та рівні сформованості творчої уяви дітей старшого дошкільного віку

Навчальні програми в закладах дошкільної освіти передбачають недостатню кількість занять з декоративного мистецтва, які впливають на творчий потенціал дітей дошкільного віку. У перших розділах нашого дослідження, нами було доведено як впливає Самчиківський розпис на розвиток творчої особистості. Відповідно до гіпотези та завдань дослідження був розроблений план педагогічного експерименту, який включає три етапи: констатуючий, формуючий та контрольний.

Метою експерименту, що констатує, стало вивчення рівнів творчої уяви дітей старшого дошкільного віку. Формуючий експеримент включає роботу з розвитку уяви в дітей старшого дошкільного віку на заняттях з Самчиківського розпису. Контрольний експеримент має на меті виявити динаміку рівнів уяви в дітей старшого дошкільного віку.

Для виявлення рівнів творчої уяви дошкільників старшого віку, було організовано та проведено дослідження на базі приватного садочку Тернопільської області. Дослідження проводилося у старшій групі. Загалом у дослідженні прийняли участь 43 дитини старшого дошкільного віку, з них: 22 осіб – контрольна група; 21 – експериментальна група. Вік вихованців, які проходять експеримент 4 – 6 років.

Основні завдання дослідження полягали в тому, що нам потрібно було провести методику виявлення рівнів творчої уяви дітей старшого дошкільного віку. Мета дослідно-експериментальної роботи на

констатуєчому етапі полягала у вивченні особливості творчої уяви та виявленні рівнів її розвитку у дітей старшої групи.

На констатуєчому етапі дослідження було обрано методикy «Діагностування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку» Л. Руденко [25]. На основі даних методики було виділено показники з метою подальшої аналітичної обробки результатів досліджень та отримання кількісних показників.

Методика «Діагностування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку» Л. Руденко має на меті виявити креативність. За Л. Руденко креативність інтерпретується як чутливість до задач, дефіциту та проблем знань, прагнення до поєднання різнопланової інформації.

Данна методика складається з 3 завдань: «Намалюй картину», «Домалюй фігуру», «Повторювальні лінії».

Перше завдання «Намалюй картину», включає в себе кольорову овальну фігуру, вона є стимулюєчим центром цієї методики. Перед початком експерименту дітям дали чіткі інструкції, щодо виконання завдання: «Дітки, ви отримали фігуру з кольорового паперу і клей. Ваше завдання придумати картину, частину якої була б ця фігура. Ви можете зображувати будь-що, розповідь, предмет, явище. За допомогою клею помістіть цю фігуру на аркуші паперу і домалюйте за допомогою олівців».

Друге завдання «Домалюй фігур» є достатньо цікавою та простою у використанні методикою. В собі дана методика включає стимульний матеріал - ряд геометричних фігур та фігур з невизначеною формою (див. Додаток А). Ця методика дозволить визначити рівні уяви та здатність створювати оригінальні образи. Перш ніж проводити експеримент, дітям було докладно розказано, що вони мають зробити: «Дітки, подивіться на ваші столи. На них ви знайдете цікаві картки. Подивіться уважно на ці чарівні постаті. Чарівні вони від того, що кожна може перетворитися на будь-що. Ваше завдання просто уважно оглянути всі фігурки, подумати і домалювати

їх у те, що вам спало на думку. Не поспішайте, виконуючи це завдання. Не забудьте підписати свої чарівні карти».

Час, який був витрачений на виконання, не фіксувався. Після того, як діти виконали поставлене перед ними завдання, їх картки було зібрано для аналізу результатів. Для оцінки рівня кожному дитину вираховувався коефіцієнт оригінальності: кількість неповторних зображень. Одноманітними вважаються зображення, яких перетворюється на той самий елемент. Наприклад, квадрат і трикутник перетворюються на екран телевізора. Це вважається повторенням. Обидва зображення не зараховуються до дитини. Якщо в діток збігалися зображення із сусідом за столом, то такі постаті не зараховувалися.

Останнє завдання має назву «Повторювальні лінії». В основі цього завдання покладено картинки з двома лініями, за допомогою яких треба побудувати сюжетні картини з кожної пари ліній. Можна малювати між лініями, навколо ліній, головне щоб лінії були основою картинок. Обов'язково треба до кожної картини дібрати назву.

Якщо дитина намалювала від 7 до 10 творчих малюнків, це відповідає високому рівню розвитку уяви. Якщо намалював 5-6 малюнків це середній рівень. 4 і менше - це відповідає низькому рівнем. Поряд з кількісною обробкою результатів можлива якісна характеристика рівнів виконання завдання.

Можна виділити такі рівні: Низький. При цьому рівні у дітей фактично не було виконано завдання, вони приймають завдання, поставлену їм, чи вони малюють поруч із заданою фігуркою щось своє, або дають безпредметні зображення. Також діти з низьким рівнем розвитку уяви можуть зробити схематичний малюнок із використанням заданої фігурки. В цьому У разі малюнки, як правило, примітивні, шаблонні.

Середній. При середньому рівні діти малюють більшість фігурок, однак, усі малюнки схематичні, без деталей. Завжди є малюнки, повторювані самою дитиною чи іншими дітьми групи.

Високий. За високого рівня діти дають схематичні, іноді деталізовані, але, зазвичай, оригінальні малюнки, тобто такі малюнки не повторюються групи дітей і самою дитиною. Найчастіше фігура для малювання є центральним елементом малюнка.

Творчі малюнки оцінюються одним балом. Малотворчі – 0,5 бала. Нетворчі - 0 балів. Отже, оцінивши роботи за наведеними критеріями, ми можемо уявити їх кількісний аналіз у таблиці з контрольної та експериментальної груп.

Результати показали, що з 8 дітей із контрольної групи у 41% дітей старшого дошкільного віку низький рівень розвитку уяви, 50% середній рівень та 9% з високим рівнем розвитку уяви. У цій групі труднощі викликали низку фігур таких, як ламані лінії. Дитині намагалися розглянути під різними кутами ці незакінчені фігури і уявити, як слід намалювати свою картинку. Багато хто звертався за допомогою і просили підказати, що це може бути. На запитання: «Чому ти не малював цю фігуру?». Діти найчастіше відповідали, що вони не можуть уявити те, що вона буде в зрештою відображати. Проте великий відсоток виконання завдання був у постатях, що містять коло. Діти яскравіше висловили на своїх малюнки те, як саме вони бачать вже закінчену фігуру. Більшість намалювали тварин (кроликів, кішок, собак), інші намалювали вигляд зверху.

Результати в експериментальній групі показали, що з 8 діток у 52% дітей старшого дошкільного віку низький рівень розвитку уяви, 43% середній рівень та 5% з високим рівнем розвитку уяви. У цій групі труднощі викликали ряд фігур таких, як ламані лінії та квадрат. На запитання: «Чому ти не став малювати цю фігуру?». Діти найчастіше казали, що вони не розуміють, що це може бути за фігура зрештою і просили допомоги або підказки. Однак Великий відсоток виконання завдання був у фігурах, що містять коло. Діти яскравіше висловили на своїх малюнках те, як саме вони бачать уже закінчену фігуру. Більшість намалювали тварин (кроликів, котів,

собак), інші намалювали вид зверху – тарілки, столи та інші предмети побуту.

Таким чином, аналіз результатів констатуючого експерименту показав, що здебільшого дітей обох груп уява перебуває на середньому та низькому рівні. Рівень уяви недостатній і вимагає розвиваючої роботи. Дані експерименту, що констатує, підтвердили необхідність дослідження проблеми, поставленої автором. З цією метою був проведений формуючий етап, який полягає у створенні та реалізації комплексу завдань щодо розвитку уяви у молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва.

3.2. Аналіз результатів дослідження впливу розпису на розвиток творчої уяви дітей старшого дошкільного віку

На формуючому етапі робота проводилася в експериментальній групі (дітей старшого дошкільного віку в приватному садочку Тернопільської області) з додаванням до традиційної програми техніки декоративного мистецтва, а саме Самчиківського розпису. Для визначення змісту роботи було вивчено перспективне планування занять з образотворчого мистецтва. На підставі цієї програми було розроблено комплекс завдань з образотворчого мистецтва, включає використання ігрових технологій, технік малювання декоративного розпису.

Перший етап роботи.

Мета: підготувати дошкільнят до ігрової роботи, включення до навчального процесу нестандартної роботи. У зв'язку з тим, діти старшого дошкільного віку ще не в повній мірі мають контроль над своїми емоціями і почуттями, на першому етапі використовувати ігрову форму роботи буде не просто. Тому ми розпочали роботу з використання невеликої ігрової роботи. На це ми виділили три занятті.

На початку першого заняття проводилася гра розминка «Мозаїка». На столах у дітей лежать конверти з вирізаними з картону геометричними

фігурами (квадрат, трикутник, куля, прямокутник та інше). Ми пропонуємо дітям зібрати з фігур тварину, предмет, техніку, людини. Кожна дитина по ланцюжку озвучує, що в нього вийшло. Вихователь фіксував всі названі дітьми предмети. Після того як остання дитина називає свою фігуру, дошкільникам пропонується перерахувати геометричні фігури (з яких вони склали мозаїку), які мають три кути. Діти приходять до висновку, що така фігура – трикутник. Потім ми граємо у гру «Називайка». Це проста гра на основі попередньої. Правила прості, кожен з дітей на кого падав жереб (вказував вихователь) мав сказати, які предмети у нашій повсякденному житті мають форму трикутника. Дошкільнята висували свої варіанти відповідей. Після того як була названа хустка (головний убір) ми переходимо до теми заняття – «Малювання хустки для своєї бабусі» (див. Додаток Б). Загалом робота пройшла успішно. Діти швидко включилися в гру. Дисципліна в групі дотримувалася, не доводилося час від часу перериватись і налаштовуватися працювати.

Друге заняття

На організаційному моменті з дітьми були обговорені правила поведінки дітей під час заняття. Далі слідувала дидактична гра «Домалюй картинку» (див. Додаток В). Дошкільникам надано стимульний матеріал з простим схематичним зображенням: три картини-половинки (собака, корова, свинка). Кожну картинку дитині потрібно було домалювати так, щоб вийшла цілісна картина. Розфарбувати за бажанням. Далі ми розбираємо з дітьми картини деталі, тобто, що лежить в основі матеріалу (Куля, прямокутник та інше), і пізніше переходимо до теми заняття. У процесі роботи не виникало особливих труднощів. Варто відзначити, що у багатьох дітей спостерігається підвищена емоційність. Це розлажувало робочу обстановку у групі. Ми вважаємо, що це було пов'язано з тим, що раніше дані методики (ігри) не застосовувалися під час занять.

Третє заняття.

На цьому занятті з дітьми старшого дошкільного віку пропонується дидактична гра «Створювач казок» (див. Додаток Г). Кожній дитині видавався стимульний матеріал, до якого входило 6 картинок (заєць, клоун, їжачок, пташка, кошик з грибами). Дітям пропонується подумати і вигадати свою казку, зробити ілюстрацію, в якій би приймали участь усі перелічені герої. Після заняття було організовано виставку. В процесі роботи не виникало складнощів або труднощів. Усі активно включилися у процес. Ділились фантазіями, що саме поєднує даних героїв. Швидко впоралися із завданням та були готові продовжити основну роботу.

Другий етап роботи.

Мета: навчити дітей роботи у групах. На цьому етапі ми включаємо діток у групову роботу з елементами ігрової форми роботи. На це виділили три заняття.

Перше заняття.

Роботу на занятті було організовано групами. Дітям пропонувалося витягнути із «чарівного мішечка» геометричну фігуру (червоні кола, сині квадрати та зелені прямокутники). Після того як діти розділилися на групи, кожній із груп було виділено стимульний матеріал дидактична гра «Детектив». На аркуші паперу зображено безліч тварин, які накладені одна на одну. Кожній дитині пропонувалося спробувати побути детективом і відшукати заховану тварину серед інших. Діти по ланцюжку називали тварину, яку їм вдалося вгадати. Для кожної групи давалися завдання, які вимагають самостійного розподілу ролей (капітан команди, помічники). Завдання були витягнуті з мішечку. Одним із завдань полягало в тому, щоб розглянути запропоновану ілюстрацію та визначити, у яких кольорах виконано цю картину, настрій, переданий автором тощо. Загалом робота пройшла успішно. Деколи доводилося утримувати дисципліну, тому що робота в групах передбачає галасливе обговорення та розподіл обов'язків щодо виконання завдань. Усі діти були включені у роботу. Ніхто не

ухилявся, кожен намагався допомогти і був зацікавлений у швидко та красиво виконанні роботи своєї групи.

Друге заняття проводилось за допомогою мішечку, ділимо дітей на групи. Всього 2 групи. Кожній групі демонструється картинка (висить на дошці) з зображення конкретної геометричної фігури. Завдання полягає в тому, щоб командою, якнайшвидше відшукати в групі предмети, в яких є геометрична фігура, а потім намалювати їх. Гра «Знайди мене!». Труднощів і непорозуміння не виникало.

На третьому занятті ми ділимо дітей на три групи. Кожній групі дістається по зображення, в якому «заховалися» інші зображення. Гра «Вгадай» (див. Додаток Г). Кожна група має знайти всі заховані зображення та постаратися їх розфарбувати.

При цьому дітям проговорюють правила:

1. Кожен член команди має брати участь.
2. Не можна сваритися у своїй команді.
3. Не можна сваритися з іншими командами.

4. Кожен член групи розфарбовує лише один елемент картинки. Після чого кожному члену групи пропонується придумати якийсь предмет або геометричним малюнком. І спробувати намалювати вже групою такою самою малюнок обмінюватись з іншими командами.

Третій етап роботи.

Мета: навчити дітей працювати індивідуально (окремо від групи), самостійно. На даний етап виділено 2 уроки.

Перший урок. Використовуємо техніку декоративного мистецтва Самчикіський розпис. Ця техніка цікава тим, що вона нова. На цьому занятті діти перший раз ознайомились з цією технікою. Дітям була розказана історія створення Самчиківського розпису, ознайомлення дітей з творами та авторами декоративного розпису. Ознайомлені з основними кольорами, які використовуються під час створення розпису. Провівши всі підготовчі роботи, діти приступили до роботи. У кожного дошкільника на столі були

надруковані розмальовки Самчиківського розпису, завдання було таким аби, за допомогою олівців, розмалювати малюнок і розказати про нього. уточнивши, що на їх думку означає символ предметів, які є в даному малюнку (див. Додаток Д). Під час заняття, діти всі були активно включені в роботу. Кожен із них виконав свій, індивідуальний малюнок, яким наймовірно пишався і вважав найкращим. Від дошкільнят, активістів групи, було висунуто пропозицію у створенні колективної картини в стилі Самчиківського розпису на великому форматі паперу. Ця пропозиція була схвалена і виконано на наступному занятті (див. Додаток Д). У процесі роботи, діти виявили себе дуже творчо, показавши всі свої здібності практично. Труднощів не виникло.

Друге заняття.

Було виконано колективну картину на ватмані. Даний малюнок був повішений у груповому куточку. Дошкільники виявили активний інтерес до даної техніки малювання і вже після занять приносили показати те, що вони виконали вдома, з батьками чи самостійно. В процесі виконання роботи не було виявлено труднощів. Після цього заняття ми запропонували педагогу та дітям, відвідати картинну галерею присвячену українському розпису. Пропозиція була схвалена дирекцією та батьками.

3.3 Висновки про ефективність використання Самчиківського розпису в закладі дошкільної освіти

На контрольному етапі експерименту було проведено повторну діагностику та виявлено динаміку рівнів уяви у дітей старшого дошкільного віку. Наші дослідження підтвердили, що творча уява може розвиватись завдяки спрямованій роботі педагога.

Таблиця 3.1.

Результати діагностики за методикою Л. Руденко «Намалюй картину» в експериментальній групі

Рівень уяви	Результати дослідження	
	Констатуючий	Контрольний
Високий	5%	19%
Середній	43%	52%
Низький	52%	29%

Ми виявили, що у експериментальній групі відбулися зміни: кількість дітей з високим рівнем уяви підвищилася, зросла середній рівень, а дітей із низьким рівнем уяви стало набагато менше.

Таблиця 3.2.

Результати діагностики за методикою Л. Руденко «Домалюй фігуру» в експериментальній групі

Рівень уяви	Результати дослідження	
	Констатуючий	Контрольний
Високий	5%	29%
Середній	52%	61%
Низький	43%	10%

Результати цієї діагностики призводять до яскравішого підтвердження нашої гіпотези. Кількість дітей з високим рівнем уяви зросла, а з низьким рівнем навпаки – поменшало.

Таблиця 3.3.

Результати діагностики за методикою Л. Руденко «Повторювальні лінії в експериментальній групі

Рівень уяви	Результати дослідження	
	Констатуючий	Контрольний
Високий	5%	14%
Середній	57%	67%
Низький	38%	19%

За результатами дослідження було виявлено, що в експериментальній групі на контрольному етапі експерименту 3 дітей (14%) мають високий рівень уяви, 14 дітей (67%) - середній рівень та 4 учнів (19%) – низький рівень.

Ми бачимо, що рівні уяви дітей в експериментальній групі стали краще, ніж у контрольній групі. Кількість дітей із високим рівнем уяви збільшалося, так само як і підвищилася кількість дітей із середнім рівнем, на відміну низького рівня. Даний рівень у дітей навпаки набув тенденції до падіння, що, безумовно, добре, адже наш комплекс був спрямований на підвищення рівня уяви дітей.

Таким чином, ми бачимо, що кількість дітей, які підвищили свій рівень творчої уяви доводить, що виконана нами робота під час занять з створення Самчиківського розпису виявилася ефективною.

ВИСНОВКИ

Згідно поставлених нами завдань дослідження були зроблені такі висновки.

1. Ми проаналізували педагогічну, психологічну літературу, можемо стверджувати, що впровадження техніки Самчиківського розпису в закладах дошкільної освіти впливають на розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку оскільки збагачують мислення дітей щодо індивідуальності, допитливості, оригінальності, креативності. Також нами було досліджено необхідність розширення реального життєвого досвіду дитини і допомога, як педагога у відтворенні своїх уявлень про світ на папері є однією з головних умов, що сприяють позитивному розвитку гармонійно розвиненої особистості.

2. Ми проаналізували ефективність використання занять з Самчиківського розпису. Залучення народного декоративного мистецтва як методу естетичного виховання у системі занять декоративного малювання у закладі дошкільної освіти має переваги. Широкі горизонти естетичного пізнання, різноманітні аспекти виховного впливу – головні переваги, що впливають на всебічно розвинений, гармонійний розвиток особистості дошкільника.

3. Нами була досліджена робота, щодо співпраці батьків і педагогів для підтримки та розвитку Самчиківського розпису в дошкільному закладі. Можемо зробити висновок, що інтерес батьків до здобутків образотворчого мистецтва започатковує інтерес у дітей. Усе велике починається з малого, особливо інтерес до культурних цінностей людства. Співпраця із сім'єю у напрямі художньо-естетичного розвитку дітей базується на вивченні і врахуванні у розробленні змісту педагогічної взаємодії багатьох чинників, з яких складаються умови і середовище саморозвитку та соціалізації дитини у родині.

4. В рамках дослідно-експериментальної роботи було проведено діагностику щодо визначення рівнів сформованості творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку. На основі досліджень, можемо зробити висновок, що здебільшого дітей обох груп уява перебуває на середньому та низькому рівні. Рівень уяви недостатній і вимагає розвиваючої роботи. Дані експерименту, що констатує, підтвердили необхідність дослідження проблеми, поставленої автором. З цією метою був проведений формуючий етап, який полягає у створенні та реалізації комплексу завдань щодо розвитку уяви у старших дошкільників, під час занять з образотворчого мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво : навч. посіб. для студ. пед. ін-тів / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. Львів : Світ, 1992. 270 с.
2. Балацька Л. К. Уява в житті дитини. Навчальні матеріали онлайн. Загальна психологія. Хрестоматія. URL: <https://pidru4niki.com>
3. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років: навч. посіб. 2-е вид., переробл. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2007. 64 с.
4. Богуш А.М. Духовність у вимірі мистецтва / А.М.Богуш // Дошкільне виховання. 2013. № 9. С. 3-5.
5. Веракс М. Діалектичне мислення і творчість / М. Веракс // Питання психології. 1990. №4. С. 9 – 13.
6. Вільчинська О. Вікова специфіка розвитку уяви старшого дошкільника // Наукові записки Інститут психології ім. Г.С.Костюка. Київ, 2020. С.15-19. URL: <http://ecopsy.com.ua> > data > zbirki
7. Владимірова А.Л., Голінська Т.М., Седіна К.Ю. Інтегрований підхід в освіті як форма організації естетичного розвитку дітей дошкільного віку // Prospects for the development of modern science and practice. Abstracts of XVI international scientific and practical conference. Graz, Austria 2020. Pp. 189-192. ISBN - 978-1-64871-445-0 DOI 10.46299/isg.2020.XVI <file:///D:/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83%2020192020%D0%BD.%D1%80/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1>

[%96/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B8/XVI-Conference-11-12-Graz-Austria.pdf](#)

8. Гнеушева К. Малювати українською. Самчиківське малювання : альб.-розмал. [18 творів] / К. Гнеушева. Запоріжжя, 2022. 40 с

9. Голінська Т.М. Характеристика основних видів і жанрів народного декоративного мистецтва / Голінська Т.М., Драч Д.В. // The 15 th International scientific and practical conference «MODERN SCIENCE AND PRACTICE » (4-5 May, 2020). Varna, Bulgaria 2020. P. 152-155. ISBN -978-1-64871-418-4DOI-10.46299/2020xvfile:///D:/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83%202020-2021%20%D0%BD.%D1%80/XV-Conference-04-05-Varna-Bulgaria-book.pdf

10. Голінська Т.М., Шумська А.І. Формування дитячої творчості дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності // Science, trends and perspectives. Abstracts of XVII international scientific and practical conference. Tokyo, Japan 2020. Pp. 159-163.
[file:///D:/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83%202019-2020%D0%BD.%D1%80/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1](#)

<https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/658/013.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

11. Голюк О. Методичні аспекти розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку /Оксана Голюк, Наталя Пахальчук / Transformations in Contemporary Society:Humanitarian Aspects: monograph. – Opole: The Academy of Management andAdministration in Opole, 2017. С. 223-229.<https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/658/013.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

12. Голюк О.А. Ціннісні орієнтації батьків як основа забезпечення гармонійного буття дитини у сім'ї / О.А. Голюк // Імідж сучасного педагога. 2015. № 6 (155). С. 41-44

13. Гончаренко С. О. Український педагогічний словник / С. О. Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 376 с.

14. Дж. Родари. Грамматика фантазії. Введение в искусство придумывания историй. К.: Прогресс, 1978. 206 с.

15. Дронова О. Феномен дитячого малювання / О. Дронова //Дошкільне виховання. 2004, № 10. С. 8-9.

16. Жейнова С., Мельникова Н. Педагогічні умови розвитку творчої уяви дітей засобами ігрової художньої діяльності // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2017. №18. С. 81-85.

17. Землякова Т. Олександр Пажимський: «У Самчиках не можна не співати чи не писати вірші, не бути артистом чи художником» : [Виставка «Самчиківський розпис – диво Хмельниччини»] / Т. Землякова // Проскурів. 2009. 8 жовт. С. 14.

18. Конопко О. Перші кроки до мистецтва / О. Конопко // Початкова школа. 2000. – №3. С. 25-28.

19. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник / В. П. Котляр. К.:

Кондор, 2009. – 200с Катюха, С. М. Групові форми роботи в образотворчому навчанні [Текст]: методика // Мистецтво та освіта. 2016. №2. С.30-37.

20. Кузь В.Г. Василь Сухомлинський – реалізація ідей у сучасній освіті [зб.наук. праць] / В.Г.Кузь, О.В. Поліщук. Умань: ФОП Жовтий, 2017. – 75 с.

21. Мистецтво розвитку особистості: [монографія]; за ред. М. Нічкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с. Електронний ресурс] // Державний історико-культурний заповідник «Самчики» : [сайт]. – URL : <https://samchikmuseum.wordpress.com/2016/02/22/походження-самчиківського-розпису-й/>. – Дата звернення : 22.05.2022.)

22. Музика О. Л. Розвиток здібностей і розвиток особистості / О.Л.Музика // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики]. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. С. 31-42.

23. Момот Л.Л. До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання / Л.Л. Момот, Л.В. Шелестова // Педагогіка і психологія. 1997. № 2. С. 53-59.

24. Раковський В. Г. Декоративний розпис / В. Г. Раковський // Фольклорна спадщина та етнографія: шляхи збереження і розвитку : матеріали обл. наук.-практ. конф., Хмельницький, 15 груд. 2004 р. Хмельницький, 2005. С. 119–127.

25. Руденко Л. Діагностика творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку / Л. Руденко, Т. Шинкар // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. №8. С. 12-18.

26. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) = Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, styles, typology) : навч. посіб. для студентів ВНЗ мистецтва / Михайло Селівачов ; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Нац. музей укр. нар. декоратив. мистецтва. 3-тє вид. допов. та

випр. Київ : Редакція вісника «АНТ» ; Фенікс, 2013. – 426 с. ; кольор. іл. – (Праці Наукового товариства ім. Миколи Трохименка; вип. 19).

27. Сірченко Л. Народні перлини: Декоративно-прикладне мистецтво і його використання в навчанні дітей декоративного малювання /Л. Сірченко, Л. Скиданова // Дошкільне виховання. 1988. № 10. С.11-13.

28. Соломенникова О.А. Радість творчості. Ознайомлення дітей з народним мистецтвом / О.А.Соломенникова. Х., 2005. 220 с.

29. Сухомлинський В. Про розвиток творчої особистості школярів: індивідуальний та диференційований підхід. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pandia.ru/text/79/530/42611.php>

30. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі – К.: Видавничий дім слово «Слово», 2010. 376 с.

file:///C:/Users/HP/Downloads/%D0%93_%D0%92_%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%88%D1%96_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B7_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%8E.pdf

31. Титаренко В. Виховання на національно-культурних традиціях українського народу як головний чинник формування особистості / В. Титаренко // Наукові записки ТДПУ: Педагогіка. – 2000. – №8. С. 19-20.

32. Хупавцева Н. О. Актуальні проблеми дослідження творчого мислення особистості / Н. О. Хупавцева // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / [за ред. В. О. Моляко]. – Т. 12. – Вип. 7. – Житомир: Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 289-296.

33. Черниш П. Вплив народної педагогіки на формування громадянина України / П. Черниш // Рідна школа. – 1996. - №10. – С. 37-41.
34. Шевчук А. Організація мистецьких видів діяльності /А. Шевчук // Дошкільне виховання. – 1998. – № 1. – С. 7-9.
35. Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання: методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2017. 336 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Елементи малювання Самчиківського розпису

Додаток Б

Конспект заняття на тему «Малювання хустки для своєї бабусі»

Програмовий зміст: вчити дітей створювати візерунок на квадраті, заповнюючи кути та середину, використовувати прийоми прямокування, малювати кінчиком пензлика; розвивати чуття симетрії, композиції; викликати бажання створити хустинку для бабусі; виховувати почуття любові та поваги до старших членів сім'ї.

Матеріал: пензлик, фарби гуаш, аркуш тонованого паперу квадратної форми.

Хід заняття

Доброго ранку! Доброго дня!
 Хай плещуть долоньки, хай тупають ніжки,
 Кивають голівки і сяють усмішки.
 Доброго ранку! Доброго дня!
 Бажаємо, вам ми! Бажаю, вам я!

Читання вірша М. Пономаренко «Бабусі»

Я свою бабусю ніжно так люблю
 І для неї, рідної, геть усе зроблю.
 Піділлю вазони, підмету підлогу,
 Я прийду до неї завжди на допомогу!
 - Хто така бабуся?
 - Як вона піклується про всіх?
 - Як слід ставитися до бабусі?

Вихователь. Погляньте, любі діти, навкруги. Природа повстає у всій красі. Це весна. Довкілля починається з добра і краси. Природа була завжди для людини великим добротворцем. Тому ми сьогодні поговоримо про те, що є біля нас завжди і в горі і в радості — квіти. Де ми можемо бачити квіти. (У лісі, на клумбах, на вулицях, на лузі, в кімнаті у вазончиках.) Правильно, це живі квіти. А де ще можна побачити квіти? (На картинах, вишиті на

рушниках, скатертинах, розмальованому посуді, стінах хат. Квіти бувають на тканинах.)

Вихователь. От зараз я вам розповім про квітчасту хусточку. Хустка з давніх-давен була основним та улюбленим головним убором усіх українських жінок. Хустки робили з дуже тонкого полотна і вишивали різнокольоровими нитками. Були хустки завжди білого кольору. Це привертало увагу чужоземців, які мандрували Україною. Адже хустки були білими дуже-дуже давно, а пізніше вони стали барвистими. Коли почали вишивати хустки кольоровими нитками, то найчастіше використовували червоні, сині, зелені, жовті та рожеві кольори. Зрідка використовували чорний колір але тільки разом із червоним. Орнамент або візерунок був колись переважно геометричним. А потім для хусток придумали орнамент із рослин, квітів з листям: троянди, мальви, барвінок. Були зображені і птахи: півень, зозуля, голуб. (Демонстрація хусток із різними квітами.)

— Орнамент на хустках розміщувався по чотирьох кутках і посередині. Як і колись, так і тепер розміщують по кутках великі фігури, а посередині — дрібненькі. Хустки оберігали, захищали людину від усього лихого, вчили добра, милосердя. Тому хустки були оберегами.

- Діти давайте з вами перейдемо до нашої художньої майстерні.

- Розглянути що знаходиться на столах.

Пальчикова вправа

Ось цей пальчик – мій дідусь,

Ось цей пальчик – бабця,

Ось цей пальчик – мій татусь,

Ось цей пальчик – мамця,

А цей пальчик – буду я,

Ось і вся моя сім'я.

- Зробимо бабусі приємне – прикрасимо для неї хустинку

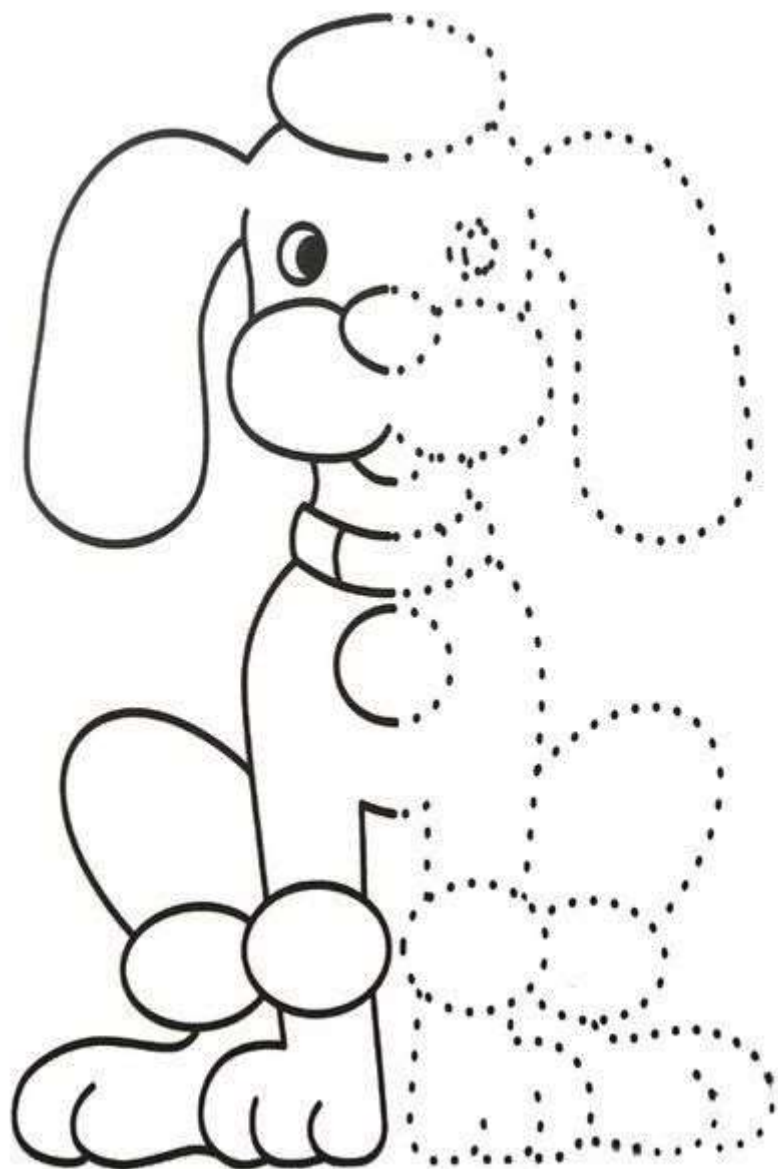
Розглядання зразка. Звернути увагу, як прикрашена хустинка (середина та куточки) квітами, на симетричне розташування візерунка.

- Показати, як малювати квітку способом прямокування, розміщувати пелюстки симетрично. Добір фарб для малювання, елементів візерунка.

- Самостійна робота дітей, індивідуальна допомога.

Підсумок: Виставка та аналіз дитячих робіт. Запропонувати ввечері подарувати хустинки бабусям.

Домашній малюнок

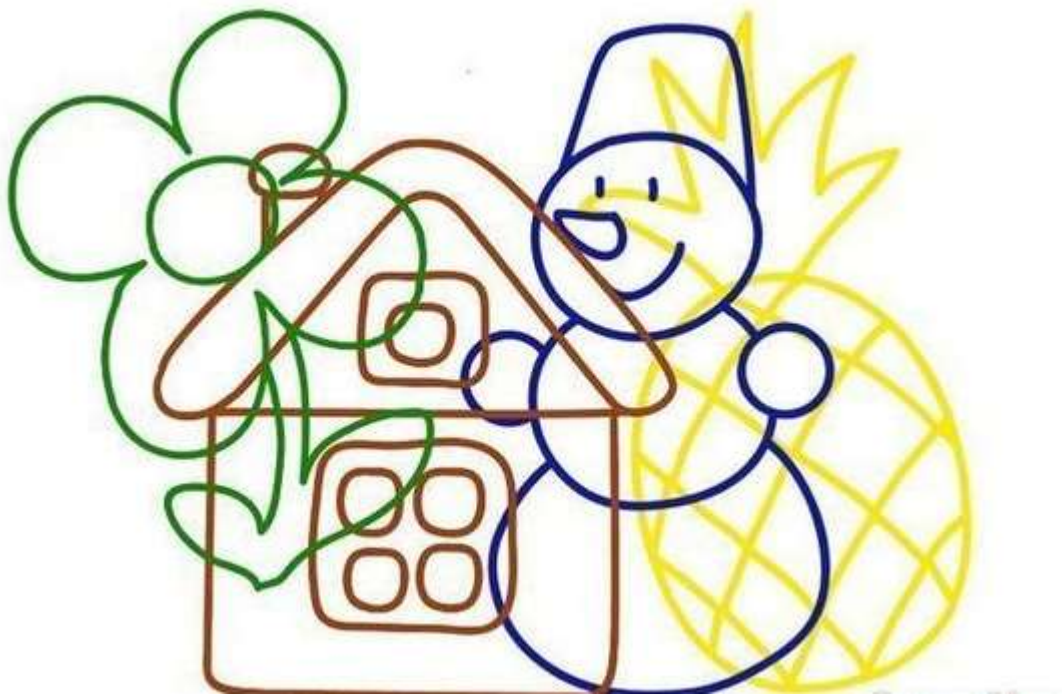

Схема Самчиківського розпису

UAMAZE | ДИОСВИТ
УКРАЇНСЬКОГО
МИСТЕЦТВА

UAMAZE | ДИОСВИТ
УКРАЇНСЬКОГО
МИСТЕЦТВА